

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 2014

ARCHAEOLOGICAL
RESEARCHES
IN UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2014**

КИЇВ - 2015

УДК 904(477)
ББК Т4(4Укр)я43

А-87

Археологічні дослідження в Україні 2014. – К.: «Стародавній Світ», 2015. – 314 с.

Видання є щорічником, який готується до друку Польовим комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

Головний редактор

Болтрик Юрій Вікторович, к.і.н.

Редакційна колегія

Буйських Алла Валеріївна, д.і.н.

Бунятян Катерина Петрівна, к.і.н.

Залізняк Леонід Львович, д.і.н., проф.

Івакін Гліб Юрійович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

Крижицький Сергій Дмитрович, член-кореспондент НАН України, д.арх., проф.

Кулаковська Лариса Віталіївна, к.і.н.

Моця Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

Отрощенко Віталій Васильович, д.і.н., проф.

Потехіна Інна Дмитрівна, к.і.н.

Скорий Сергій Анатолійович, д.і.н., проф.

Супруненко Олександр Борисович, к.і.н.

Терпиловський Ростислав Всеволодович, д.і.н., проф.

Чабай Віктор Петрович, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф.

**Затверджено до друку Вченою радою
Інституту археології НАН України**

Прийом матеріалів:

Польовий комітет ІА НАН України

просп. Героїв Сталінграда 12

м. Київ 04210

тел. (044) 254-11-37, 254-11-66

факс (044) 418-33-06

ISBN 978-966-2608-34-2

© Інститут археології НАН України, 2015

© Автори статей, 2015

Поховання № 526 дало доволі цікавий матеріал. На дні навмисного повторного вкопу у могильну яму біла знайдена лита Т-подібна фібула (Рис. 1, 1) типу Дай – Агач-кала (за класифікацією І.О. Гавритухіна). Подібні фібули за матеріалами Північного Кавказу датуються не пізніше середини VIII ст. н.е.

Інвентар поховання № 528 був представлений лише залишками тканини та двома литими поясними бляшками (Рис. 1, 2).

Знайдений у похованнях інвентар дозволяє датувати досліджені комплекси кінцем VIII – серединою IX ст.

В.С. Аксьонов

ДОСЛІДЖЕННЯ РАНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОГО КАТАКОМБНОГО МОГИЛЬНИКА БІЛЯ с. ВЕРХНІЙ САЛТІВ

Спільна експедиція Харківського історичного музею та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна продовжувала роботи на катакомбному могильнику біля с. Верхній Салтів Вовчанського району Харківської області. За час проведення робіт було досліджено шість поховальних комплексів (№№ 120–125) та дромос катакомби № 119 (поховальна камера катакомби була досліджена у 2013 р.). Розкопані поховальні комплекси були представлені чотирма катакомбами (№№ 120, 121, 122, 125), одним похованням у звичайній ґрунтовій ямі (№ 123) та похованням у незавершеному дромосі (№ 124).

В дромосах катакомб №№ 120, 122, 115 були простежені сліди повторного проникнення до поховальних камер, у вигляді фіксації ходу повторного проникнення, котрий перерізав дромос у тій його частині, що знаходилась перед поховальною камерою. Людські кістяки, що знаходилися у поховальних камерах зазначених катакомб, несли сліди навмисної руйнації.

У поховальній камері катакомби № 120 були знайдені рештки трьох людей (двох дорослих чоловіків та дівчинки-підлітка). Серед зруйнованих кістяків були знайдені бронзові литі сережки з нерухомою привіскою (Рис. 1, 3), нечисельне скляне намисто, бронзові литі бубонці, два персні зі вставкою з кольорового скла (Рис. 1, 16), глечик кавказького

обліку, один набір поясної гарнітури з литими деталями (пряжка, бляшки, наконечник пояса) (Рис. 1, 9-13) та ще один набір штампованої поясної гарнітури. У дромосі зазначеної катакомби був виявлений підбій, де знаходилися рештки дитини 1–2 років. При дитині був знайдений бронзовий дровотий браслет (Рис. 1, 14) та бронзові штамповані гудзики-бубонці. Камера катакомби № 122 містила рештки дорослої людини та дитини 1–2 років. Поховальний інвентар був представлений невеличким ліпним горщиком, пакетом з трьох ножів, ще одним ножом, залізним пінцетом (Рис. 1, 19), фібулою-кресалом (Рис. 1, 15), бронзовими литими бубонцями, залізною поясною пряжкою. В камері № 125 знаходився зруйнований кістяк дорослої жінки, який супроводжувався намистом зі скла, намистом із сердоліку, двома ножами, бронзовим литим бубонцем, двома привісками на пояс (Рис. 1, 7, 8), амулетом-підвіскою у вигляді качки (Рис. 1, 6).

У дромосі катакомби № 121 сліди повторного навмисного проникнення до поховальної камери були відсутні. У камері знаходилися рештки трьох дітей 2–5 років, кістяки яких знаходилися в анатомічному порядку. Дітей супроводжував не чисельний інвентар, представлений бронзовими сережками (Рис. 1, 1), п'ятью астрагалами, кухлем, бронзовим литим бубонцем та намистом зі скла та сердоліку.

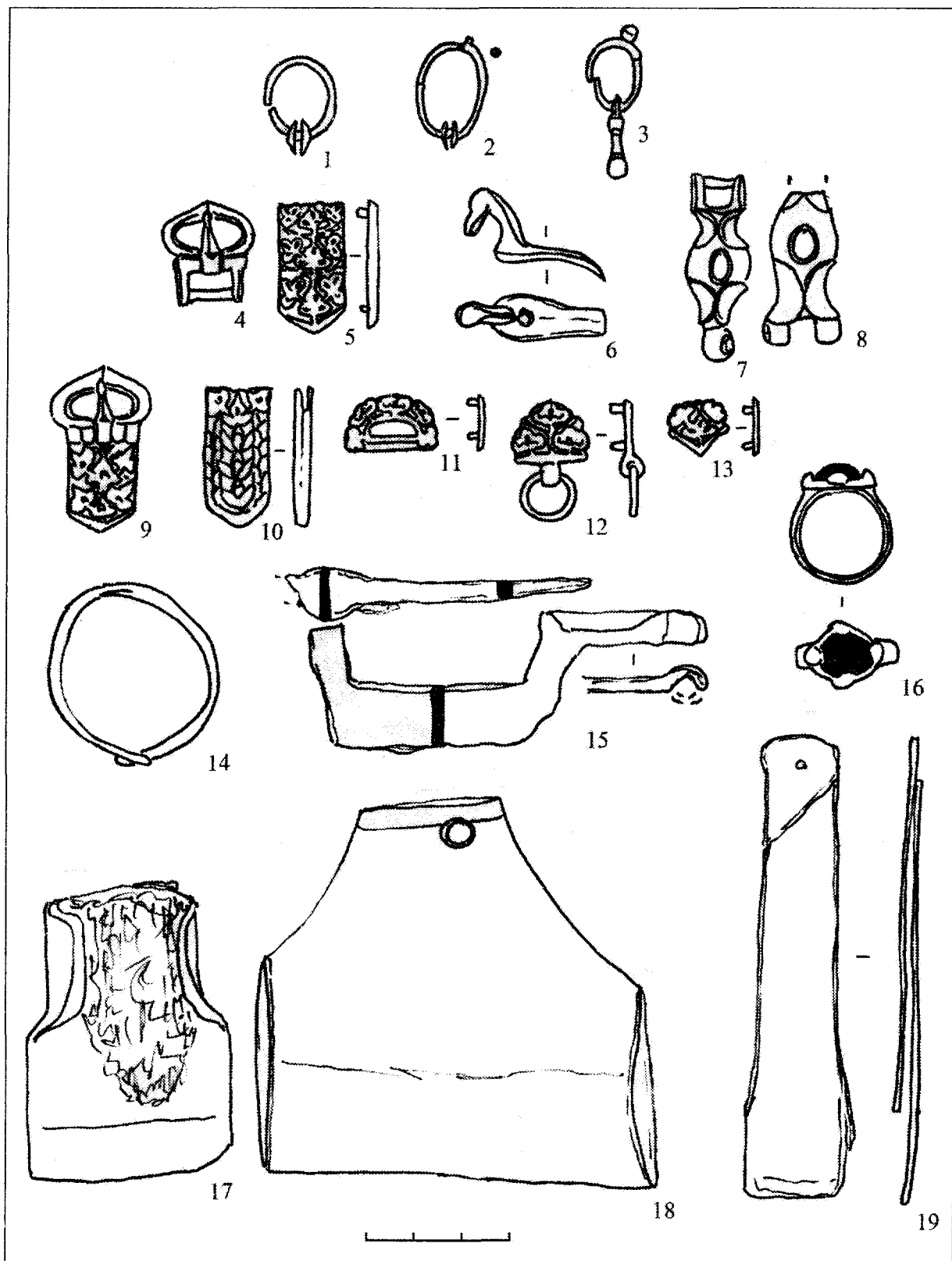

Рис. 1. Інвентар з катакомб Верхнього Салтова. 1 – катакомба № 121; 2 – поховання № 123; 3, 9–14, 16 – катакомба № 120; 4, 5, 17, 18 – поховання № 124; 15, 19 – катакомба № 122. 1 – 8, 14, 16 – бронза; 9–13 – метал білого кольору; 15, 17, 19 – залізо; 18 – кістка.

У звичайній ґрунтовій ямі (комплекс № 123) завглибшки 0,36 м від сучасної поверхні були виявлені рештки дівчинки-підлітка, що супроводжувалися двома бронзовими сережками (Рис. 1, 2). Кістяк лежав у випростаному положенні на спині, головою вверх по схилу (на південний схід). Поховання заходилося за 1,3 м на північ від дромосу катакомби № 122.

За 1,4 м на північ від поховання у звичайній ґрунтовій ямі був виявлений не закінчений дромос катакомбного поховання. В початковій частині дромосу був

виявлений кістяк дорослого чоловіка. Кістяк лежав у випростаному положенні на спині, головою вверх по схилу (на південний схід). На поясі людини були розчищені бронзова поясна пряжка та наконечник поясного ремня (Рис. 1, 4, 5), що супроводжувалися залізним черешковим ножом. Під лівим крилом тазу чоловіка лежали: залізне тесло-мотика (Рис. 1, 17) та кістяний релікварій (рис. 1, 18).

Знайдений поховальний інвентар дозволяє датувати досліджені катакомби серединою – третьою чвертю IX ст. н.е.

К.Г. Варачова, Д.О. Філатов

РОЗВІДКИ У ДЕРГАЧІВСЬКОМУ РАЙОНІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

До Навчально-дослідної лабораторії Германо-Слов'янської експедиції Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна студенткою історичного факультету А. Фінартів була надана інформація про знахідку археологічних речей у с. Черкаська Лозова Дергачівського району Харківської області, які були виявлені під час земляних робіт на приватній ділянці, на глибині близько 1,6 м. Артефакти були передані на постійне зберігання до фондів Музею археології та етнографії Слобідської України. Всі вони відносяться до черняхівської культури, зокрема це гончарні: триручна ваза, келих та миска-ваза, ліпний горщик, дві підвіски-мушлі (*Murex* та *Cyprea*), підвіска-ікло кабана з отвором для підвішування, залишки трьох залізних відерцеподібних підвісок (в одну з яких був покладений ладан) та кістяний гольник. Очевидно, що речі походять з одного випадково порушеного поховання. Метою розвідки було обстеження місця знахідки, фіксація меж пам'ятки та визначення можливості археологічних розкопок на ньому.

Інформація про пам'ятку надходить до спеціалістів вперше. Могильник знаходиться на підвищенні першої надзаплавної тераси правого берегу безіменної притоки р. Лозовенька (річка шостого річного порядку: безіменна притока – Лозовенька – Лопань – Уди – Сіверський Донець – Дон). На жаль, вся територія могильника знаходиться під забудовою, що ускладнило як візуальний огляд поверхні, так і унеможливило проведення стаціонарних археологічних досліджень. Огляд місця знахідки речей не приніс виявлення залишків людських кісток та інших артефактів.

Від місцевих жителів у різні часи також надходила розрізнена інформація про знахідки римських монет та залізних речей на присадибених ділянках, які, імовірно, походять із поверхні поселення, до якого міг відноситись могильник. Саме з метою пошуку поселення було оглянуто територію нижче по надзаплавній терасі. Більша її частина, як і у випадку з могильником, знаходиться під забудовою або задернована, були знайдені тільки окремі фрагменти кераміки Нового часу.